

#09 Habitatrictlijn

Wouter Van Reeth, Carine Wils, Anik Schneiders, Luc De Bruyn
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

- **Vlaanderen bevindt zich ten opzichte van naburige economische topregio's bij de koplopers voor de aanwijzing van Habitatrictlijngebieden.**
- **30 van de 47 in Vlaanderen voorkomende habitats van Europees belang liggen voor 60 % of meer binnen Habitatrictlijngebied; 12 habitats tussen 20 % en 60 %; en 5 minder dan 20 %. Europa beschouwt 60 % als optimaal en 20 % als een minimum.**
- **Een aantal in Vlaanderen voorkomende habitats en soorten van Europees belang werd nog niet opgenomen in het Natuurdecreet en in het vaststellingsbesluit. Voor een volledige juridische bescherming is het nodig om geactualiseerde habitat- en soortenlijsten per Speciale Beschermingszone aan de Europese Commissie te rapporteren.**
- **De instrumenten 'effectief natuurbeheer', 'uitgebreide bosbeheerplannen' en 'beheerovereenkomsten' (cfr. MINA-plandoelstellingen biodiversiteit) dekken gezamenlijk ongeveer een derde van de Habitatrictlijngebieden. Dat is ongeveer de helft van wat Nederland presteert.**
- **Van de ongeveer 20.000 ha Habitatrictlijngebied in landbouwgebruik geniet minder dan een kwart van een regime van nulbemesting.**
- **De kennis van de beleidsuitvoering is onvoldoende gecentraliseerd en de monitoring van de beleidsprestaties en de habitats onvoldoende gestandaardiseerd om de reële invloed van de beleidsinstrumenten op de staat van instandhouding op schaal Vlaanderen te bepalen.**

R	Oppervlakte NATURA 2000	
R	Oppervlakte Habitatrictlijngebied in Vlaanderen en economische topregio's	
R	Bescherming van habitats en soorten van Europees belang	
R	Bijdrage van Vlaams natuur- en bosbeleid aan de uitvoering van de Habitatrictlijn	

Dit hoofdstuk bespreekt de implementatie van de Habitatrictlijn¹. Het onderdeel Beleid besteedt vooral aandacht aan een aantal sleutelfasen in de planning, instrumentering en uitvoering van de richtlijn. Het onderdeel Effecten op natuur gaat na of er indicaties zijn dat de genomen maatregelen doeltreffend zijn.

Meer uitgebreide informatie over de staat van instandhouding van de habitats en soorten van communautair belang, wordt gerapporteerd in de hoofdstukken 2 en 3 Soorten en Habitats van de Habitatrictlijn. Waar de uitvoering van de Habitatrictlijn raakt aan andere elementen van het Vlaams natuurbeleid (bv. Vlaams Ecologisch Netwerk, landbouwbeleid) wordt naar de overeenkomstige hoofdstukken verwezen. Een uitvoerige bespreking van de inhoud van de Habitatrictlijn en de er mee samenhangende juridische verplichtingen (aanwijzing van gebieden, instandhoudingsverplichtingen en habitattoets) kwamen reeds aan bod in NARA 2001, NARA 2003 en meer recent in MIRA-BE 2005. Die bespreking wordt hier niet in extenso hernomen.

De Habitatrictlijn vormt eigenlijk het complement van een andere Europese natuurrictlijn: de Vogelrichtlijn². Over die richtlijn werd gerapporteerd in NARA 2005.

01 Beleid

1.1 Planning en instrumentering

Doelstelling van de Habitatrictlijn

De Habitatrictlijn formuleert zowel een specifieke als een algemene doelstelling. Specifiek streeft de Habitatrictlijn ernaar de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen (art. 2 lid 2). Die habitats en soorten van communautair belang worden in de richtlijn opgesomd in Bijlagen I, II, IV en V. Bijlagen I en II bevatten habitats en soorten waarvoor de lidstaten Speciale Beschermingszones (Habitatrictlijngebieden) moeten aanwijzen (art. 3-4) waarbinnen of waarrond instandhoudingsmaatregelen (art. 6) moeten worden genomen. Bijlage IV bevat zeer kwetsbare soorten en soorten met een uitgestrekt leefgebied, die over het volledige grondgebied van de lidstaten moeten worden beschermd (art. 12-13). Bijlage V bevat soorten waarvoor de lidstaten, indien zij dat nodig achten, maatregelen kunnen voorzien om de exploitatie ervan te beperken (art. 14-15).

Meer algemeen stelt de Habitatrictlijn zich tot doel om door de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied, bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit (art. 2 lid 1). De Habitatrictlijngebieden vormen samen met de Speciale Beschermingszones die werden aangewezen in uitvoering van de Vogelrichtlijn (Vogelrichtlijngebieden) het Europese Natura 2000-netwerk.

¹) Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PB L 206 van 22/7/1992)

²) Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PB L 103 van 25/7/1979)

Zowel de specifieke als de algemene doelstelling sluit aan bij het objectief dat de EU-Raad van staats- en regeringsleiders zich in 2001 en tijdens de daarop volgende lentetops stelde, om tegen 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit in de EU te stoppen [78]. De Commissie herhaalde in mei 2006 in EU Communication – Halting the loss of biodiversity by 2010 and beyond het EU-engagement om dat doel te blijven nastreven [77].

Omzetting naar intern recht

In alle EU-lidstaten liep de omzetting van de Habitatrictlijn in intern recht, die verplicht was tegen juni 1994, grote vertraging op. De Belgische federale overheid en de drie gewesten vormden daarop geen uitzondering [NARA, 2001, p. 281]. Nadat eerder bepaalde aspecten inzake milieueffectenrapportering, de jacht en de natuurvergunning waren omgezet, kwam er met het Wijzigingsdecreet³ in 2002 een geïntegreerde omzetting in intern recht op decretaal niveau (o.a. Natuurdecreet, Bosdecreet⁴ en Mestdecreet⁵) [NARA, 2003, p. 223]. De lopende inbreukprocedure tegen België inzake de omzetting van de bepalingen van de Habitatrictlijn in intern recht werd in 2004 door de Commissie geklasseerd [62]. Niettemin resteren nog een aantal knelpunten, zoals de onvolledige omzetting van de soortenbepalingen (art. 12-16) (zie ook hoofdstuk 2). Een juridische evaluatie van de gebiedsgerichte bepalingen met een aantal concrete aanbevelingen werd reeds gerapporteerd in MIRA-BE 2005.

De in Vlaanderen voorkomende habitats en soorten van communautair belang, zoals vermeld in Bijlagen I, II en IV van de Habitatrictlijn, werden in 2002 toegevoegd aan het Natuurdecreet⁶ in de respectieve bijlagen I, II en III. De dataverzameling naar aanleiding van de zesjaarlijkse rapportering aan de Europese Commissie over de staat van instandhouding van de habitats en soorten van communautair belang bracht een aantal nieuwe waarnemingen samen voor de in Vlaanderen voorkomende Bijlage I-habitats en Bijlage II- en IV-soorten [150]. Eruit blijkt dat vier in Vlaanderen voorkomende Bijlage I-habitats, drie Bijlage II-soorten en drie Bijlage IV-soorten nog niet zijn opgenomen in de bijlagen van het Natuurdecreet (zie hoofdstukken 2 en 3 voor een opsomming).

Aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden

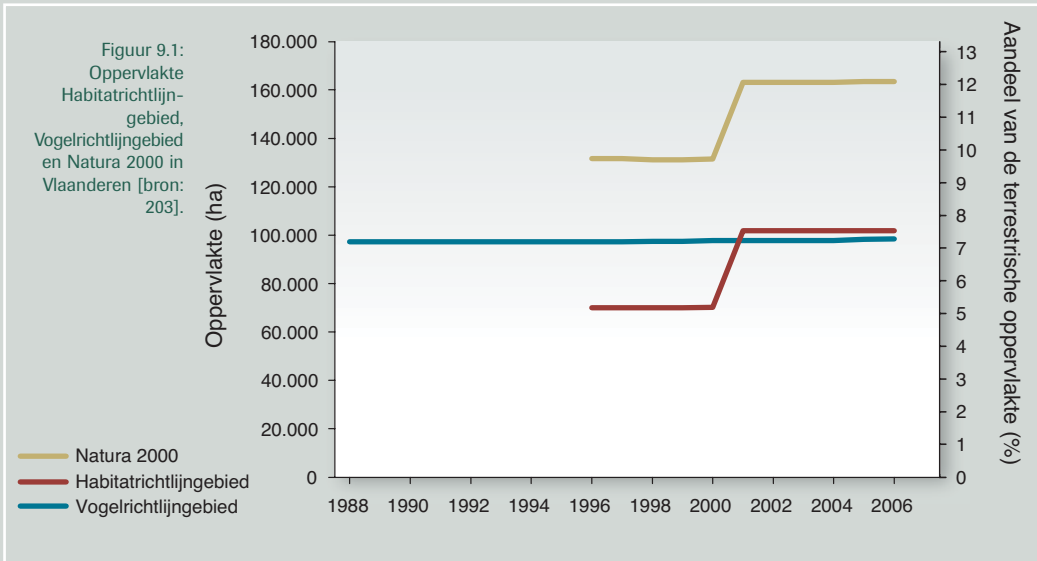
Ook de aanmelding en aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden heeft in Vlaanderen, net als in de rest van België en in de andere lidstaten, grote vertragingen opgelopen [85]. Een eerste aanmelding bij de Europese Commissie voor Vlaanderen in 1996 omvatte een voorstel van 40 Speciale Beschermingszones met een totale oppervlakte van 70.069 ha of 5,2 % van de Vlaamse terrestrische oppervlakte [203]. In 1999 en 2000 werd België door de Commissie in gebreke gesteld, onder meer omdat de voor Vlaanderen aangemelde gebieden onvoldoende van de te beschermen habitats en soortenpopulaties omvatten [NARA, 2001, p. 284]. De Vlaamse Regering keurde op 4 mei 2001 een nieuw voorstel goed met 38 Speciale Beschermingszones. De nieuwe totale oppervlakte bedroeg 101.891 ha of 7,5 % van de Vlaamse terrestrische oppervlakte (zie figuur 9.1). Die beslissing van de Vlaamse

3) Decreet van 19 juli 2002 houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, van het Bosdecreet van 13 juni 1990, (...) van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen en van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 16 maart 1968 (BS 31/8/2002)

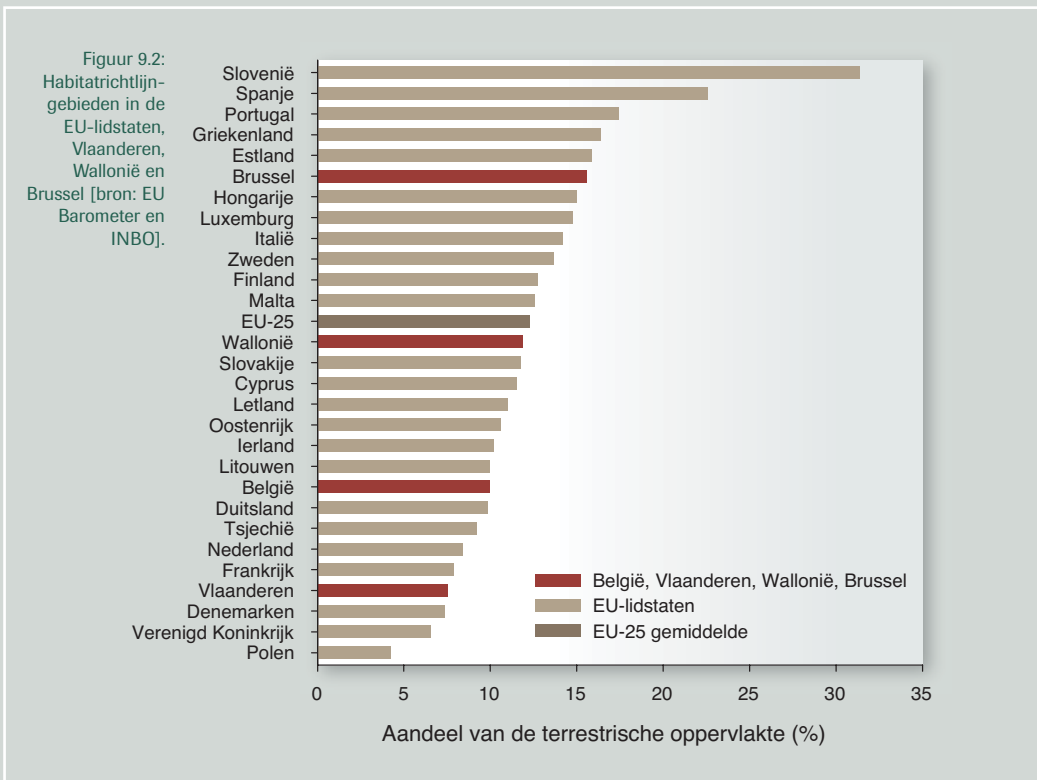
4) Decreet van 13 juni 1990 (BS 28/9/1990), gewijzigd bij decreet van 21 oktober 1997 (BS 10/1/1998), decreet van 18 mei 1999 (BS 23/7/1999), decreet van 17 juli 2000 (BS 17/8/2000), decreet van 19 juli 2002 (BS 31/8/2002), decreet van 24 december 2004 (BS 31/12/2004), decreet van 22 april 2005 (BS 13/5/2005) en decreet van 19 mei 2006 (BS 20/6/2006)

5) Decreet van 22 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen (BS 28/2/1991)

6) Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21 oktober 1997 (BS 10/1/1998), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (BS 23/07/1999), decreet van 18 mei 1999 (BS 30/9/1999), decreet van 19 juli 2002 (BS 31/08/2002), decreet van 30 april 2004 (BS 08/06/2004), decreet van 7 mei 2004 (BS 11/06/2004), decreet van 22 april 2005 (BS 13/05/2005) en decreet van 19 mei 2006 (BS 20/06/2006)

#09

Regering werd vastgelegd in het Vaststellingsbesluit van 24 mei 2002⁷. Op 7 december 2004 heeft de Europese Commissie de aangemelde gebieden goedgekeurd als gebieden van communautair belang (sites of community interest)⁸. Met betrekking tot het habitattype 1130 Estuaria werd wel opgemerkt dat de begrenzing van twee vastgestelde gebieden ('Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin' en 'Schelde- en Durmeëstuarium van de Nederlandse grens tot Gent') nog moest worden herzien omdat de vaargeulen niet mee waren opgenomen. De 'Interpretation Manual of European Union Habitats' stelt dat die integraal deel uitmaken van die habitat [75, 84]. Het voorstel van aanwijzing van estuaria (IJzer en Schelde) binnen het Vlaamse Gewest is op dit moment dus nog niet voldoende. Door het INBO werd een uitbreiding geadviseerd van 3825 ha [43, 56]. Op 15 juni 2006 stelde de Vlaamse Regering twee bijkomende gebieden, 'Waterzone van het IJzer-estuarium' en 'Waterzone van het Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' voorlopig vast, waarna een openbaar onderzoek werd opgestart.

Volgens het Natuurdecreet diende de Vlaamse Regering de gebieden die door de Europese Commissie van communautair belang werden verklaard binnen de drie maanden (7 maart 2005) als Speciale Beschermingszone aan te wijzen (Natuurdecreet, art. 36 bis, § 9). Die termijn is inmiddels met ruim twee jaar overschreden. De Habitatrictlijn zelf legt slechts op om de gebieden aan te wijzen als Speciale Beschermingszone binnen de zes jaar nadat zij van communautair belang werden verklaard. De Vlaamse Regering heeft ervoor geopteerd om per Habitatrictlijngebied een aanwijzingsbesluit op te stellen. Een besluit dat de procedure en inhoud van die aanwijzingsbesluiten vastlegt, was in de zomer van 2007 in voorbereiding.

De evolutie van de oppervlakte Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied, die samen het Natura 2000-netwerk vormen, is één van de EU Headline Indicators voor de opvolging van de 2010-doelstelling (Coverage of protected areas: Sites designated under the EU Habitats and Bird Directives). Voor Vlaanderen wordt die indicator jaarlijks gerapporteerd op www.natuurindicatoren.be.

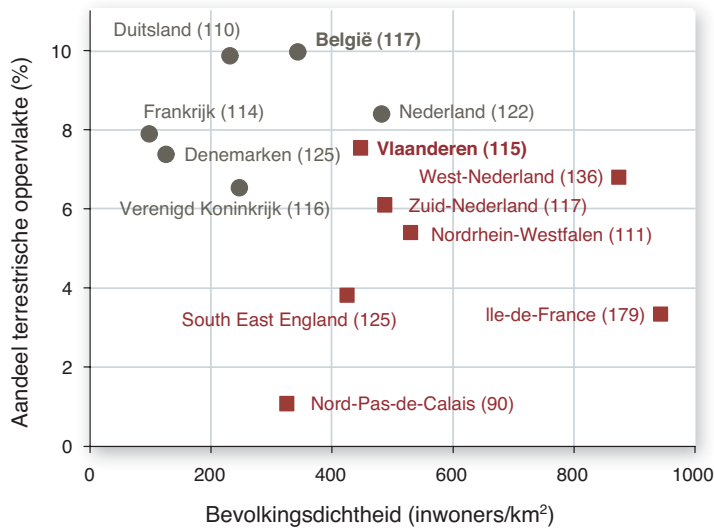
Figuur 9.2 geeft een overzicht van de Belgische en Vlaamse positie binnen de EU 25 inzake de relatieve omvang van de vastgestelde (terrestrische) Habitatrictlijngebieden ten opzichte van de terrestrische oppervlakte van de lidstaten. Ten opzichte van het EU 25-gemiddelde (12,2 %) lijken zowel België als Vlaanderen eerder beperkte oppervlaktes Habitatrictlijngebied te hebben vastgesteld. De lijst wordt aangevoerd door Slovenië, dat bijna voor de helft met bos is bedekt, en door andere landen met een veeleer lage bevolkingsdichtheid en een relatief beperkt areaal voor intensieve landbouw. Het Brusselse Gewest scoort relatief hoog in de vergelijking door de aanwezigheid van het Zoniënwoud, dat 85 % van de drie Brusselse Habitatrictlijngebieden omvat.

In het dichtbevolkte, geïndustrialiseerde en welvarende Vlaanderen is de strijd om de ruimte groot. Vanuit de veronderstelling dat die kenmerken mogelijk een beperkende voorwaarde vormen ten aan-

7) Besluit van de Vlaamse Regering van 24 mei 2002 tot vaststelling van de gebieden die in uitvoering van artikel 4, lid 1, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna aan de Europese Commissie zijn voorgesteld als Speciale Beschermingszones (BS 17/8/2002).

8) Beschikking van de Commissie van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de continentale biogeografische regio (PB L 382 van 28/12/2004) en Beschikking van de Commissie van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PB L 387 van 29/12/2004). Vlaanderen behoort grotendeels tot de Atlantische biogeografische regio. Enkel de Voerstreek behoort tot de continentale regio.

Figuur 9.3: Relatieve terrestrische oppervlakte Habitatrichtlijngebied in Vlaanderen en economische topregio's en naburige landen, in verhouding tot de bevolkingsdichtheid en het welvaartspeil [bron: EU Barometer, Eurostat en INBO].

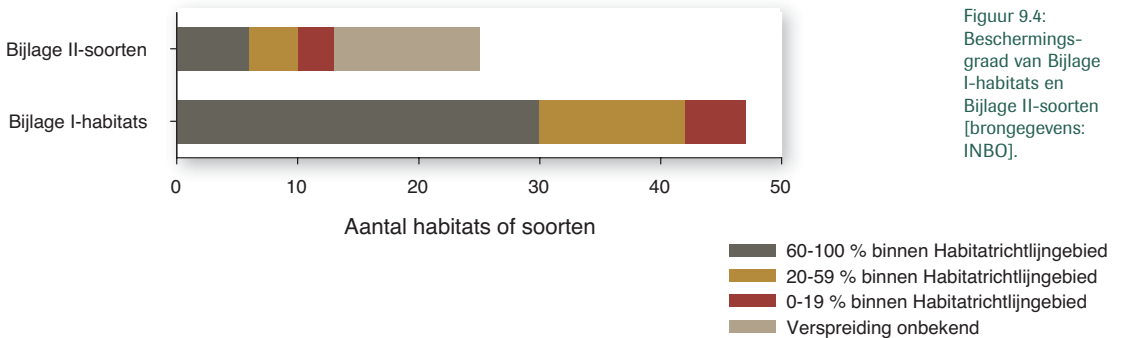
- EU-lidstaten
- Economische topregio's

De cijfers tussen haakjes vermelden het bruto binnenlands/regionaal product van het land of de regio, ten opzichte van het EU 25-gemiddelde (index = 100).

zien van het haalbare natuur- en bosbeleid, stelt de beleidsnota Leefmilieu en Natuur 2004-2009 als langetermijndoelstelling (2010) dat Vlaanderen de vergelijking 'met andere economische topregio's' moeiteloos moet kunnen doorstaan. Daarom werden de relatieve Belgische en Vlaamse oppervlaktes vergeleken met die van enkele naburige EU-landen en regio's. De vergelijking levert een ander beeld op (zie figuur 9.3). Ten opzichte van andere dichtbevolkte en economisch sterke regio's in Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland scoort Vlaanderen (7,5 %) duidelijk het hoogst. Nederland (8,4 %), dat als land een hogere bevolkingsdichtheid en een hoger welvaartspeil kent dan Vlaanderen, scoort nog beter.

Ten opzichte van de West-Europese buurlanden scoort België (10,0 %) relatief hoog qua aandeel terrestrisch Habitatrichtlijngebied. Enkel Luxemburg, met een zeer hoge welvaartsindex (215) en een veeleer lage bevolkingsdichtheid (175 inw./km²) haalt een hoger percentage (14,8 %, niet op figuur 9.3). Duitsland (9,9 %) heeft nagenoeg hetzelfde percentage als België. De hoge relatieve oppervlakte Habitatrichtlijngebied in België wordt in belangrijke mate verklaard door de hoge percentages die Wallonië (11,9 %) en het Brussels Gewest (14,7 %) hebben vastgesteld (zie ook figuur 9.2). Het welvaartspeil van België (117) wordt eveneens sterk opwaarts beïnvloed door dat van het Brussels Gewest (237).

Naast bevolkingsdichtheid en welvaartspeil zou de benchmarking zich ook op andere referenties kunnen oriënteren, bijvoorbeeld relatieve hoeveelheid vruchtbaar landbouwareaal, dichtheid van de transportinfrastructuur enz. Die factoren werden nog niet onderzocht. De index voor het welvaartspeil werd berekend door Eurostat voor het jaar 2002 [86].

Figuur 9.4: Beschermingsgraad van Bijlage I-habitats en Bijlage II-soorten [brongegevens: INBO].

Bij de evaluatie van de Habitatrictlijngebieden die door de lidstaten waren aangemeld, ging de Commissie ervan uit dat per lidstaat elke voorkomende Bijlage I-habitat voor minimaal 20 % moest worden opgenomen in een Habitatrictlijngebied. Een opname van 60 % of meer werd als optimaal beschouwd. Figuur 9.4 toont de beschermingsgraad van de in Vlaanderen aanwezige Bijlage I-habitats en Bijlage II-soorten, waarvoor gebieden moeten worden aangemeld. Met beschermingsgraad bedoelen we het percentage van het habitatoppervlak of van de soortenvindplaatsen dat zich binnen vastgesteld Habitatrictlijngebied bevindt.

Van de 47 in Vlaanderen voorkomende Bijlage I-habitats hebben er 30 binnen Vlaanderen een optimale beschermingsgraad van 60 % of meer. Vijf halen niet het vereiste minimum van 20 %. Twee daarvan, namelijk 6120 Kalkminnend grasland op dorre zandbodem (61 ha) en 91F0 Gemengde oeverformaties langs de grote rivieren (15 ha), bevinden zich langs de Grensmaas, grotendeels buiten het aangemelde Habitatrictlijngebied. Een derde habitat betreft 3 kleine gebieden van 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden op kalkhoudende bodems (1 ha) waarvan er één binnen Habitatrictlijngebied ligt en twee andere in beschermd landschap. De vierde habitat betreft 6510 Laaggelegen schraal hooiland (3700 ha). De vlakvormige delen van die habitat zijn grotendeels opgenomen in Habitatrictlijngebied. Meer dan drie vierde van de habitat komt echter voor als lijnvormige kleine landschapselementen op dijken en wegbermen die geen deel uitmaken van een Speciale Beschermingszone. De vijfde habitat, 1140 Bij eb droogvallende slikwadde en zandplaten, bevindt zich voornamelijk op langgerekte smalle stukken laagstrand die slechts in zeer beperkte mate zijn opgenomen in Habitatrictlijngebied. Twee van de vijf onvoldoende aangemelde habitats (6120 en 6210) worden door de Habitatrictlijn als prioritair habitattypen aangeduid. Van de twaalf niet optimaal (20-59 %) beschermde habitats zijn er eveneens twee die door de Habitatrictlijn als prioritair worden beschouwd, namelijk 6230 Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems (1100 ha) en 91E0 Bossen op alluviale grond (14.800 ha).

Van de 25 in Vlaanderen aanwezige Bijlage II-soorten hebben er vijf 60 % of meer van hun vindplaatsen binnen Habitatrictlijngebied. Drie soorten bevinden zich tussen 20 % en 60 % binnen Habitatrictlijngebied. Van drie soorten bevindt minder dan 20 % van de vindplaatsen zich binnen de vastgestelde Habitatrictlijngebieden: kamsalamander, rivierprik en bittervoorn [NARA 2005]. De kamsalamander en de rivierprik zijn echter ook opgenomen in Bijlage IV van de richtlijn (bijlage III Natuurdecreet)

en dienen daardoor ook buiten de Habitatrictlijngebieden via soortbeschermingsmaatregelen strikt te worden beschermd. Voor 14 andere Bijlage II-soorten dienen de verspreidingsgegevens verder te worden onderzocht of gedetailleerd om het aandeel van de vindplaatsen binnen of buiten Habitatrictlijngebieden te berekenen.

Door de verbeterde kennis inzake de verspreiding van Bijlage I-habitats en Bijlage II-soorten is er een discrepantie ontstaan tussen de actueel gekende vindplaatsen van die habitats en soorten, en de mate waarin de Speciale Beschermingszones ook voor de vindplaatsen van die habitats of soorten zijn aangemeld en vastgesteld. Drie in Vlaanderen aanwezige Bijlage I-habitats werden niet mee opgenomen in het Vaststellingsbesluit van 2002 en werden ook niet aangemeld bij de Europese Commissie. Het gaat om 3160 Dystrofe poelen en meren, 3270 Rivieren met slikoevers, en 6120 Kalkminnend grasland op dorre zandbodem. Ook inzake Bijlage II-soorten sluiten de soortenlijsten per Habitatrictlijngebied in het Vaststellingsbesluit van 2002 niet meer volledig aan bij de actuele kennis inzake soortverspreiding. Zo bevinden 56 % van de vindplaatsen van de kleine modderkruiper zich binnen een Habitatrictlijngebied, terwijl slechts in 24 % van de vindplaatsen het gebied ook voor die soort is aangemeld. Het verdient aanbeveling om geactualiseerde habitat- en soortenlijsten per gebied te rapporteren aan de Europese Commissie en ze ook op te nemen in de in voorbereiding zijnde aanwijzingsbesluiten. In de mate dat Bijlage I-habitats en Bijlage II-soorten niet voor een gebied zijn aangemeld, missen zij immers een aantal belangrijke juridische beschermingsmaatregelen (o.a. de verplichting tot passende beoordeling, Natuurdecreet 36 ter, §§ 3-5 en art. 2, 30°). Voor die aanmelding bij de Commissie moet ook eerst de procedure voorzien in art. 36bis van het Natuurdecreet worden doorlopen.

#09

Bepalen van instandhoudingsdoelstellingen

De instandhoudingsdoelstellingen leggen per Habitatrictlijngebied concreet vast wat wordt beoogd voor het bewaren of verbeteren van de instandhouding van de habitats en soorten waarvoor dat gebied werd aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen vormen tevens de basis voor de verdere uitwerking van de instandhoudingsmaatregelen en voor de beoordeling van in welke mate plannen en activiteiten binnen of buiten een SBZ toelaatbaar zijn en/of compensatie vereisen.

De lidstaten moeten de instandhoudingsdoelstellingen binnen de 6 jaar na de goedkeuring van de gebieden van communautair belang hebben opgesteld (Habitatrictlijn, art. 4 lid 4). Die goedkeuring (door de Europese Commissie) had uiterlijk op 10 juni 1998 moeten gebeuren zodat de juridische termijn in principe tot 10 juni 2004 liep. Vermits de lijst met gebieden pas op 7 december 2004 door de Commissie werd goedgekeurd, is de termijn verschoven naar 2010. De Beleidsbrief 2007 en het Ondernemingsplan van ANB voorzien voor 2007 de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen voor een eerste reeks van 8 tot 15 Speciale Beschermingszones. Via het Verzameldecreet van 2006⁹ werd in art 36ter, §1 van het Natuurdecreet een grondslag voorzien voor een procedure voor de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen, vast te stellen door de Vlaamse Regering.

Instandhouding via natuurrichtplannen en andere maatregelen

Artikel 6 lid 1 van de Habitatrictlijn bepaalt dat de lidstaten 'zo nodig passende specifieke of van ruimte-

9) Decreet van 19 mei 2006 houdende diverse bepalingen inzake leefmilieu en energie (BS 20/6/2006)

lijke ordeningsplannen deel uitmakende beheerplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen' moeten treffen voor de instandhouding van de Speciale Beschermingszones. Het Natuurdecreet (art. 36ter §1 en art. 48) implementeerde die beheerplannen via de procedure van de natuurrichtplannen. Er is echter geen een-op-een-relatie tussen de beheerplannen in art. 6 lid 1 van de richtlijn en de natuurrichtplannen. Rekening houdend met de procedure voor de natuurrichtplannen lijkt het ook niet evident om de instandhoudingsdoelstellingen van een Speciale Beschermingszone steeds binnen één natuurrichtplan te vatten, bijvoorbeeld wanneer de Speciale Beschermingszone zich over meerdere provincies uitstrekt.

In februari 2003 keurde de Vlaamse Regering het Maatregelenbesluit¹⁰ goed waarin de procedure en structuur van natuurrichtplannen nader werd omschreven. In 2004 startte de Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu en Natuur vijf pilootprojecten op, in 2005 werd daar een zesde aan toegevoegd. De zes pilootprojecten waren op 31 maart 2007 nog in opmaak. Zij omvatten 6592 ha of 6,5 % van de totale oppervlakte Habitatrictlijngebied in Vlaanderen. De natuurrichtplannen bevinden zich dus nog steeds in een papieren fase. De goedkeuring van het eerste pilootplan wordt verwacht in de loop van 2007 (zie hoofdstuk 12 Vlaams Ecologisch Netwerk).

Inzake maatregelen van ruimtelijke ordening is ook de verdere afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk van belang. Het VEN kan ertoe bijdragen om voldoende grote, goed gebufferde eenheden natuur af te bakenen, waarin de milieukwaliteit en oppervlakte vereist voor een goed behoud en ontwikkeling van de habitats en soorten beter kan worden gegarandeerd. De overlapping van het reeds afgebakende VEN met de Habitatrictlijngebieden wordt voorgesteld in figuur 9.5 en wordt meer uitvoerig besproken in hoofdstuk 10 Vlaams Ecologisch Netwerk.

Voor wat de andere 'wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen' betreft, werden voor een aantal gebiedsgerichte beleidsinstrumenten (bv. natuur- en bosreservaten, bosbeheerplannen, beheerovereenkomsten, vergunningenbeleid) specifieke maatregelen ingeschreven in het Natuurdecreet, het Bosdecreet en de bijhorende uitvoeringsbesluiten. Een meer uitgebreide bespreking en juridische evaluatie van die regelgeving is terug te vinden in MIRA-BE 2005. Een van de aanbevelingen van die evaluatie leidde inmiddels via het Verzameldecreet van 2006 tot uitbreiding van de maatregelen binnen de Speciale Beschermingszones tot de geregeld voorkomende trekvogels (Natuurdecreet, art. 36ter, §§1-2).

Habitattoets en compenserende maatregelen

De lidstaten dienen voor alle plannen en projecten binnen of buiten een Speciale Beschermingszone (Vogelrichtlijn- of Habitatrictlijngebied) die significante gevolgen kunnen hebben voor dat gebied een 'passende beoordeling' te maken in functie van de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied (Habitatrictlijn art. 6 lid 3). Indien het plan of project negatief wordt beoordeeld, kan het enkel worden gerealiseerd 'om dwingende redenen van groot openbaar belang', indien er geen alternatieve oplossingen mogelijk zijn én nadat de lidstaat de nodige compenserende maatregelen heeft genomen. In het Natuurdecreet (art. 36ter, § 3) werd de verplichting van een 'passende beoordeling' gekoppeld aan plan-

10) Besluit van de Vlaamse Regering van 21 november 2003 houdende maatregelen ter uitvoering van het gebiedsgericht natuurbeleid (BS 27/1/2004)

nen (bv. bosbeheerplannen), programma's en aan alle vergunningsplichtige activiteiten. Die bepaling werkt onder meer door in de opmaak van de Ruimtelijke Uitvoeringsplannen. Reeds bestaande plannen die niet samenhangen met vergunningsplichtige activiteiten, zoals bv. bestaande bosbeheerplannen, dienen niet te worden onderworpen aan de passende beoordeling [MIRA-BE 2005]. Wel geldt voor die plannen nog de algemene preventieplicht van art. 6 lid 2 van de richtlijn (Natuurdecreet, art. 36 ter, § 2)¹¹. Bovendien vervallen in een gebied waarvoor een natuurrichtplan werd opgesteld eventuele bestaande uitgebreide bosbeheerplannen na twee jaar en dient er een nieuw plan te worden opgesteld dat in overeenstemming is met het natuurrichtplan (Besluit bosbeheerplannen, art. 2)¹². Op die manier kunnen eventuele problemen ten aanzien van habitatbescherming toch worden opgelost.

1.2 Uitvoering

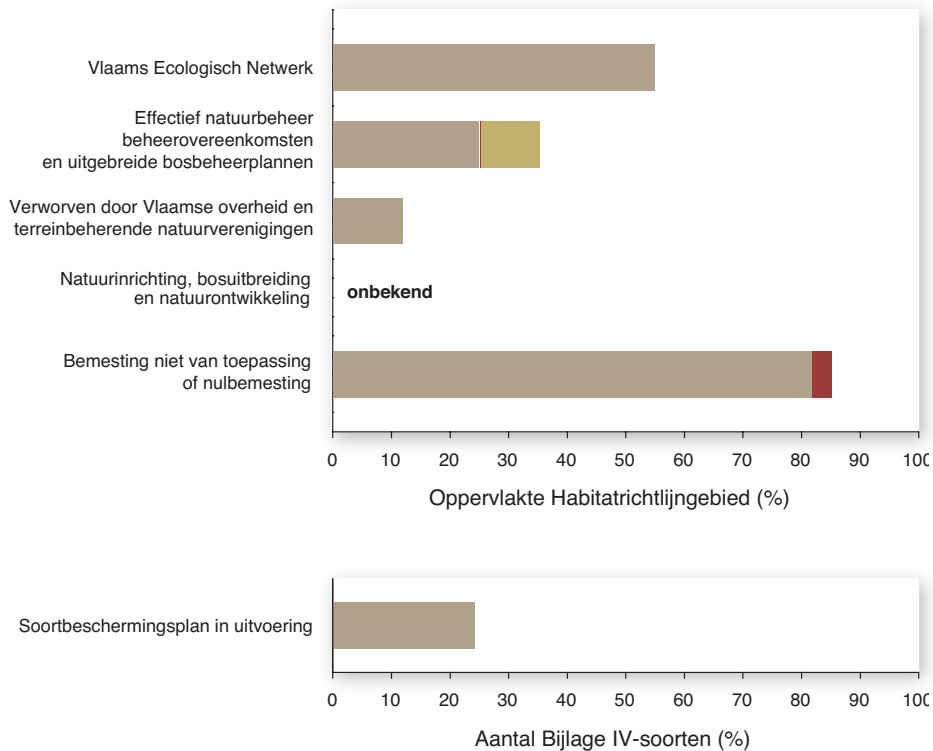
Instandhouding via wettelijke, bestuursrechtelijke en op een overeenkomst berustende maatregelen

Bij de omzetting van de Habitatrictlijn naar intern recht werd de regelgeving van een aantal bestaande gebiedsgerichte beleidsinstrumenten (bv. natuur- en bosreservaten, bosbeheerplannen, beheerovereenkomsten en natuurvergunningen) aangepast. Dit had tot doel het reeds in uitvoering zijnde beleid mee te laten bijdragen aan de realisatie van de instandhouding van de habitats en soorten van communautair belang, inzonderheid binnen de vastgestelde Habitatrictlijngebieden.

Het MINA-plan 3 (2003-2007) bevat geen expliciete plandoelstellingen inzake vereiste instandhoudingsmaatregelen of wenselijke natuurdoelen voor de habitats, soorten en gebieden van communautair belang [228, MIRA-BE 2005]. De Speciale Beschermingszones (Habitatrictlijngebieden en Vogelrichtlijngebieden) vormen wel een aandachtscategorie in sommige maatregelen voor andere plandoelstellingen. Daarom werd nagegaan in hoeverre de Vlaamse beleidsrespons, in functie van de plandoelstellingen biodiversiteit in het MINA-plan 3, bijdraagt tot de bescherming van de Habitatrictlijngebieden. Figuur 9.5 geeft een overzicht voor zes van de tien plandoelstellingen. Aan de hand van een GIS-analyse werd onderzocht in hoeverre een aantal Vlaamse gebieds- en milieugerichte maatregelen geografisch overlappen met de vastgestelde Habitatrictlijngebieden. De figuur geeft dan ook een inschatting van de mogelijke bijdrage. Voor een evaluatie in welke mate de inzet van die instrumenten op het terrein ook werkelijk gericht is op, en bijdraagt tot, de instandhouding van de voorkomende habitats en soorten van communautair belang, ontbreken een aantal gestandaardiseerde uitvoeringsgegevens (zie deel 3 Kennis). Van de maatregelen inzake natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling was geen GIS-laag beschikbaar, zodat de potentiële bijdrage voorlopig eveneens onbekend is.

11) Dit geldt ook voor andere reeds bestaande rechtssituaties (bv. bouwvergunningen) die dateren van voor het van kracht worden van de Habitatrictlijn, volgens rechtspraak door het Europees Hof van Justitie (arrest C-6/04 van 20 oktober 2005, Commissie t. Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, punt 58; conclusie van advocaat-generaal J. KOKOT van 9 juni 2005 in de voorgaande zaak, punt 55; en in arrest C-127/02 van 7 september 2004 in de zaak Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, punt 37). Dit laatste arrest stelt dat de algemene preventieplicht van art. 6 lid 2 ook blijft geldig voor plannen en projecten die aan een passende beoordeling werden onderworpen en waarvoor de conclusie luidde dat ze de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zouden aantasten. Indien dit later toch het geval zou zijn, dan is art. 6 lid 2 van toepassing.

12) Besluit van de Vlaamse Regering van 27 juni 2003 betreffende de beheerplannen van bossen (BS 10/9/2003)

Figuur 9.5: Uitvoering MINA-plan 3: mogelijke bijdrage aan de instandhouding van de Habitatrictlijn-gebieden en de Bijlage IV-soorten eind 2006 (2007) [bron: INBO].

Een belangrijk element in het thema biodiversiteit van het MINA-plan 3 vormt de afbakening van het ecologisch netwerk VEN/IVON. De nog af te bakenen oppervlakte hangt nauw samen met de plandoelstelling om tegen 2007 38.000 ha groengebied en 10.000 ha bosuitbreiding door te voeren in de ruimtelijke uitvoeringsplannen. Eind 2006 omvatte het afgebakende VEN/IVON ongeveer 55 % van de Habitatrictlijngebieden (zie hoofdstuk 10 Vlaams Ecologisch Netwerk).

De combinatie van de plandoelstellingen inzake effectief natuurbeheer, beheerovereenkomsten en duurzaam bosbeheer geeft een indicatie in hoeverre natuur- en bosgericht beheer, los van het eigendoms-vraagstuk (verwerving), de Speciale Beschermingszones kan ondersteunen. De categorie 'gebieden met effectief natuurbeheer' (Vlaamse en erkende natuurreservaten, aangewezen en erkende bosreservaten, andere natuurgebieden beheerd door ANB en militaire domeinen met natuurprotocol) omvatten eind 2006 ongeveer 25 % van de Habitatrictlijngebieden. Indien ook de terreinen worden meegeteld die geen erkend natuurreservaat zijn maar wel natuurgericht worden beheerd door ngo's, dan gaat het om ongeveer 28 % van de Habitatrictlijngebieden. De beheerovereenkomsten dekken minder dan een halve procent van de Habitatrictlijngebieden (zie hoofdstuk 13 Landbouw). Van de bossen waarvoor een uitgebreid bosbeheerplan is opgemaakt, zijn geen volledige GIS-data beschikbaar. Hun aandeel in de Habitatrictlijngebieden werd geraamd op 10 % (INBO, 2007). In totaal zou dan ongeveer 35 % van de Habitatrictlijngebieden van een vorm van door de overheid gefinancierd beheer genieten. Ter vergelijking: in Nederland ontvangt ongeveer twee derde van de oppervlakte Natura 2000 een vorm van gesubsidieerd

natuurbeheer [207]. Vermits voor de Habitatrictlijngebieden nog geen instandhoudingsdoelstellingen zijn opgemaakt en er ook nog geen natuurrichtplannen voor zijn goedgekeurd, is het op schaal Vlaanderen onduidelijk in hoeverre de beleidsuitvoering op het terrein optimaal is afgestemd op de instandhouding van habitats en soorten van communautair belang.

Het MINA-plan 3 stelt als plandoelstelling tegen 2008 de verwerving van 15.000 ha natuur- en bosgebied voorop. Daarbij moet prioriteit worden gegeven aan gebieden met een speciaal beschermingsstatuut, waaronder de Speciale Beschermingszones. Eind 2006 was ongeveer 12 % van de Habitatrictlijngebieden in eigendom van de Vlaamse overheid en de terreinbeherende natuurverenigingen. In Nederland hebben de overheid (excl. Rijkswaterstaat en Defensie) en de terreinbeherende organisaties samen ruim de helft van de oppervlakte van Habitatrictlijngebied op het land in eigendom [133].

In 2006 werd de regelgeving inzake subsidiëring van de erkende natuurreservaten gewijzigd om de aankoop door erkende terreinbeherende natuurverenigingen van grote oppervlakten (>100 ha) binnen Speciale Beschermingszones financieel beter te ondersteunen¹³. De subsidiëring van de aankoop van gebieden dient echter binnen de jaarlijkse beschikbare begrotingskredieten te gebeuren. In de Beleidsnota 2004-2009 werd ervoor geopteerd om het accent te verleggen 'van een actief en demonstratief overheidsingrijpen (verwerving, regulering) naar een aanmoedigend beleid (samenwerking, vereenvoudiging)'. Na correctie voor inflatie blijkt dat de aankoopsubsidies sinds 2001 een dalend verloop kennen (zie hoofdstuk 8 Erkende natuurreservaten, figuur 8.6). De ruimte om de volgende jaren via subsidies nog grote hoeveelheden Speciale Beschermingszones te verwerven lijkt in deze beleidscontext dan ook in te krimpen.

Inzake natuurgericht milieubeleid streeft het MINA-plan 3 ernaar om 'de milieukwaliteit af te stemmen op de ecologische vereiste van de kwetsbare soorten en habitats in Vlaanderen (...) in de Speciale Beschermingszones' (p.190). In totaal geniet zo'n 85 % van de Habitatrictlijngebieden van een regime van nulbemesting. Van de ongeveer 20.000 ha Habitatrictlijngebied in landbouwgebruik geniet echter slechts een kleine 3300 ha van een regime van nulbemesting (zie hoofdstuk 13 Landbouw). In ruim drie vierde van de Habitatrictlijngebieden in landbouwgebruik is dus de bemesting niet aangepast aan de ecologische vereisten van het gebied. In gans Vlaanderen blijkt de hoeveelheid vermestende deposities in gevoelige terrestrische ecosystemen (bossen, heiden, soortenrijke graslanden) nog steeds van die aard dat ze langetermijnveranderingen in de milieuoedities en biodiversiteit veroorzaken (zie hoofdstuk 4 Vermesting). Ook voor verzuring geldt die vaststelling, zij het in iets mindere mate (zie Percentage oppervlakte met overschrijding kritische last verzuring, www.natuurindicatoren.be). Naast vermesting en verzuring zijn ook andere milieufactoren van belang, o.a. water- en luchtverontreiniging en verdroging. Daarover wordt uitvoeriger gerapporteerd in hoofdstuk 3 Habitats van de Habitatrictlijn.

Voor 25 % van de Bijlage IV-soorten met een leefgebied in Vlaanderen zijn er soortbeschermingsplannen in uitvoering. Dat wordt verder besproken onder de titel Strikte bescherming van diersoorten en plantensoorten.

13) Besluit van de Vlaamse Regering van 21 april 2006 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juni 2003 tot vaststelling van de voorwaarden voor de erkenning van natuurreservaten en van terreinbeherende natuurverenigingen en houdende toekenning van subsidie (BS 16/5/2006)

Algemene preventieplicht inzake natuurkwaliteit, natuurlijk milieu en soorten

Art. 6 lid 2 van de Habitatrictlijn schrijft voor dat de lidstaten passende maatregelen moeten treffen om ervoor te zorgen dat de habitatkwaliteit binnen de Habitatrictlijngebieden niet verslechtert en er geen significante verstoring van de soorten optreedt. Die algemene preventieplicht werd overgenomen in art. 36ter §2 van het Natuurdecreet. Het Natuurdecreet voorziet in art. 13 § 4 eveneens in een natuurvergunningplicht voor het wijzigen van vegetatie of kleine landschapselementen in Speciale Beschermingszones. Verder vermeldt het Vegetatiebesluit van 23 juli 1998 een meldingsplicht en een aantal verbodsbepalingen inzake Speciale Beschermingszones¹⁴. Voor de historisch permanente graslanden, waar habitatype 6510 Laaggelegen schraal hooiland deel van uitmaakt, is die verbodsbepaling wel beperkt tot de groengebieden (art. 7, § 1, 4°). Het is precies ook dat habitatype waarvoor minder dan 20 % in Habitatrictlijngebied is opgenomen (zie figuur 9.4). Ook het Maatregelenbesluit bevat een aantal beschermings- en beheervorschriften inzake Speciale Beschermingszones. De regelgeving is als geheel complex en over de handhaving op het terrein bestaan geen duidelijke of volledige gegevens [NARA 2005, pp. 408-409; MIRA-BE 2005]. Een overzicht van de voornaamste factoren van historische verstoring en toekomstige bedreiging werd opgenomen in hoofdstukken 2 en 3 (zie tabellen 2.3 en 3.3).

Habitattoets en compenserende maatregelen

De Habitatrictlijn bepaalt dat een passende beoordeling rekening dient te houden met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied (art. 6 lid 3). Het Natuurdecreet verwijst inzake de passende beoordeling naar de 'natuurlijke kenmerken van de Speciale Beschermingszone' (art. 36ter § 3-5). Die worden gedefinieerd als 'de staat van instandhouding van de habitats of soorten waarvoor het gebied is aangemeld of die in het gebied voorkomen' (art. 2, 30°). In de praktijk wordt deze habitattoets door de initiatiefnemers meestal uitbesteed aan studie bureaus of wetenschappelijke instellingen. Bij gebrek aan instandhoudingsdoelstellingen gebeurt de beoordeling veelal op basis van 'best professional judgement', rekening houdend met de beschikbare kennis inzake ecologische vereisten van de betreffende habitats en soorten [102]. Die beoordelingen worden gecontroleerd door de buitendiensten van ANB. Over de verdere afhandeling van de dossiers zijn nog geen gecentraliseerde gegevens beschikbaar.

Inzake de correcte toepassing van de habitattoets en de compenserende maatregelen, rapporteerde NARA 2001 11 lopende inbreukprocedures met betrekking tot artikel 6 van de Habitatrictlijn. Die hadden betrekking op twee Habitatrictlijngebieden en acht Vogelrichtlijngebieden [NARA 2001, p. 284]. In 2004 werden nog drie nieuwe dossiers opgestart. Inmiddels zijn de meeste dossiers door de Commissie zonder gevolg geklasseerd [62]. Van de drie nog openstaande dossiers is de Commissie geneigd er twee te klasseren. Zowel de Habitatrictlijn (art. 6 lid 4) als het Natuurdecreet (art. 36ter § 5) stellen expliciet dat de compensaties gerealiseerd moeten zijn vooraleer de plannen of projecten met significante gevolgen kunnen worden aangevat. Over de toepassing van de habitattoets en de tijdigheid van de compenserende maatregelen zijn nog geen gecentraliseerde gegevens beschikbaar. In de Zeeschelde wordt een gelijktijdigheid van de havenuitbreiding en compensaties nagestreefd (zie hoofdstuk Focus Zeeschelde).

14) Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (BS 10/9/1998)

Strikte bescherming van diersoorten en plantensoorten

Inzake soortenbeleid bevat Bijlage IV van de Habitatrictlijn een aantal soorten waarvoor de lidstaten strikte beschermingsmaatregelen dienen te nemen, zowel binnen als buiten de Habitatrictlijngebieden (Habitatrictlijn art. 12-13). Voor 20 van de 36 in Vlaanderen voorkomende Bijlage IV-soorten (boomkikker, vroedmeesterpad, Europese hamster, hazelmuis en 16 vleermuissoorten) werd een individueel of gezamenlijk soortbeschermingsplan opgesteld. Verder werd nog voor 3 Bijlage II-soorten een soortbeschermingsplan opgesteld, met name beekprik, kleine modderkruiper en rivierdonderpad.

Voor 7 van de 36 Bijlage IV-soorten (bechsteins vleermuis, ingekorven vleermuis, meervleermuis, Europese hamster, hazelmuis, boomkikker en vroedmeesterpad) worden soortbeschermingsprojecten uitgevoerd die gedeeltelijk aansluiten bij de bepalingen van een soortbeschermingsplan. Daarnaast worden ook voor de Europese bever en de rivierprik soortbeschermingsmaatregelen uitgevoerd zonder dat er expliciet een soortbeschermingsplan werd opgesteld. In totaal zijn er dus voor 9 van de 36 Bijlage IV-soorten die in Vlaanderen werden waargenomen, soortbeschermingsmaatregelen in uitvoering (zie hoofdstuk 2 Soorten van de Habitatrictlijn).

#09

02 Effecten op natuur

In het voorjaar van 2007 werd voor de eerste maal de staat van instandhouding bepaald voor de in Vlaanderen aanwezige soorten en habitats van communautair belang [150] (zie ook hoofdstukken 2 en 3 Soorten en Habitats van de Habitatrictlijn). Die geldt dan ook eerder als nulmeting dan dat ze een beoordeling van het reeds gevoerde beleid toestaat. Een causaal verband tussen de uitgevoerde beleidsmaatregelen en de vastgestelde staat van instandhouding is bovendien vaak soort- of habitatspecifiek, en kan in de meeste gevallen op schaal Vlaanderen niet duidelijk worden bepaald. De voornaamste kennishiaten hebben enerzijds betrekking op de ontbrekende of gefragmenteerde data over de inzet van beleidsinstrumenten op het terrein. Anderzijds zijn pas nu van de meeste Bijlage I-habitats de oppervlakte, het areaal (verspreiding) en de standplaatsfactoren bekend, terwijl die voor vele Bijlage II- en IV-soorten nog vaak ontbreken.

Het overzicht van de beleidsuitvoering in de vorige paragraaf toont echter dat actieve beleids- en beheer- ingrepen ongeveer een derde van de Habitatrictlijngebieden dekken. Tegelijk blijven de ruimtelijke druk en milieudruk hoog (zie hoofdstukken 4 Vermesting en 10 Vlaams Ecologisch Netwerk). 45 van de 47 Bijlage I-habitats en 32 van de 57 Bijlage II- en IV-soorten blijken zich in een ongunstige of slechte staat van instandhouding bevinden. Gegeven de beperkte dekkingsgraad van het Vlaamse natuur- en bosbeleid ten opzichte van de Habitatrictlijngebieden en de Bijlage IV-soorten (zie figuur 9.5) zijn bijkomende beleidsinspanningen nodig om tot een goede staat van instandhouding te komen.

03 Kennis

Op dit ogenblik vormen de indicatoren inzake de staat van instandhouding die aan de Europese Commissie worden gerapporteerd de meest concrete knippenlichten voor het beleid. Kennis over de causale relatie tussen beleidsinstrumenten of beheeringrepen en de vastgestelde staat van instandhouding is nog erg gefragmenteerd en in ontwikkeling. Daarvoor zijn een aantal oorzaken aan te duiden. In de eerste plaats richt het onderzoek naar de impact van beheer en beleid zich meestal op bepaalde habitats of soorten, of situeert het zich in kleinschalige projectgebieden, vaak omwille van de kostprijs van de nodige monitoring. Bovendien ontbreken voor heel wat beleidsinstrumenten uitvoeringsgegevens die op schaal Vlaanderen kunnen worden geaggregeerd. Zo bestaat ongeveer de helft van de Bijlage I-habitats in Vlaanderen uit bos. De voornaamste beleidsinstrumenten voor die biotoop vormen de uitgebreide bosbeheerplannen, de Vlaamse en de erkende natuurreservaten en de aangewezen en de erkende bosreservaten. Van de bijna 14.000 ha uitgebreide bosbeheerplannen zouden op korte termijn de GIS-data kunnen worden gecentraliseerd om de mogelijke bijdrage van dat instrument op schaal Vlaanderen beter te kunnen inschatten. Ook de GIS-data van de gebieden met effectief natuurbeheer (plandoelstelling MINA-plan 3) zijn nog onvolledig. Daarvoor zijn een meer proactieve coördinatie en gebruik van de natuurgebieden-databank wenselijk. Ook inzake de toepassing van het vergunningenbeleid (natuurvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen) en het mestbeleid zouden de gegevens van diverse administraties en/of buitendiensten beter kunnen worden gecentraliseerd.

Moeilijker op korte termijn lijkt de afstemming van de doelen en monitoringsmethodes van de instrumenten van het natuur- en bosbeleid (zie hoofdstuk 7). Zelfs binnen de 'gebieden met effectief natuurbeheer' worden verschillende doelformuleringen en monitoringsmethodes gebruikt of ontwikkeld, of regionaal verschillend toegepast. Daardoor zijn de natuurdoelen, duurzame gebruiksdoelen, wetenschappelijke doelen en monitoringsgegevens van natuurreservaten, bosreservaten, duurzaam beheerde bossen en beheerovereenkomsten niet zonder meer vergelijkbaar of optelbaar. Op basis van de thans beschikbare data is de reële bijdrage van die instrumenten op schaal Vlaanderen aan de vastgestelde staat van instandhouding onmogelijk in te schatten.

De rapportering van de diverse Bijlage II- en IV-soorten is beperkt tot het al dan niet voorkomen in 4x4 kilometerhokken (voor plantensoorten) of 5x5 kilometerhokken (voor diersoorten). Die resolutie is te groot om de eventuele bijdrage van afzonderlijke gebiedsgerichte instrumenten (bv. erkende natuurreservaten, militaire domeinen met natuurbeheer) goed te kunnen inschatten omdat die instrumenten meestal slechts een fractie van deze kilometerhokken bedekken. Van andere soorten zijn wel precieze vindplaatsen gekend, maar zijn soms de monitoringsdata verouderd of weinig gestandaardiseerd. Daardoor ontbreekt deze analyse ook in figuur 9.5. Voor de Bijlage IV-soorten kon enkel op basis van de gebiedskennis van de betrokken onderzoekers een inschatting worden gemaakt of ze zich al dan niet binnen Habitatrichtlijngebieden bevinden. Het verdient aanbeveling deze kennis meer systematisch te centraliseren en periodiek te actualiseren, en het onderzoek en de monitoring van soorten sterker te focussen op de soorten van communautair belang.

Door deze kennisleemten beperkt de resultaatgerichte evaluatie van het Vlaamse natuur- en bosbeleid in functie van de Habitatrictlijn zich momenteel tot een indicatie van de 'mogelijke bijdrage' op basis van de geografische overlapping zoals samengevat in figuur 9.5. De mate waarin de verschillende beleidsinstrumenten daadwerkelijk bijdragen aan de doelstellingen van de Habitatrictlijn, kan enkel op fragmentarische basis, voor bepaalde habitats, soorten of gebieden worden beantwoord. De vaststellingen inzake beperkte kennis van beleidsuitvoering of niet-gestandaardiseerde monitoring zijn niet nieuw en beperken zich ook niet tot het Habitatrictlijnbeleid (zie hoofdstukken 7 en 8).

Voor de volgende jaren wordt een gestandaardiseerde monitoring voorbereid om de staat van instandhouding zesjaarlijks aan de Europese Commissie te kunnen rapporteren. Deze monitoring richt zich op de habitats en soorten van communautair belang (Bijlagen I, II en IV van de richtlijn) op schaal Vlaanderen. De eveneens in voorbereiding zijnde instandhoudingsdoelstellingen situeren zich echter op het niveau van de afzonderlijke Habitatrictlijngebieden. Het verdient aanbeveling om voor de monitoring voldoende proefvlakken te voorzien (m.a.w. ze voldoende intensief te maken) om een opvolging van de instandhoudingsdoelstellingen per gebied toe te laten. Zoniet wordt het moeilijk om de doeltreffendheid van de instandhoudingsmaatregelen op gebiedsniveau te evalueren.

#09

Met medewerking van:

Marnik Decock - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, afdeling Internationaal Milieubeleid

Luc De Ridder - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Juridische Dienst

Valérie Goethals - Agentschap voor Natuur en Bos

Maarten Hens - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Desiré Paelinckx - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Johan Peymen - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Anne Ronse - Nationale Plantentuin van België

Arno Thomaes - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Wouter Van Landuyt - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Lectoren

Niko Boone - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Ann Carette - Universiteit Antwerpen, faculteit Rechten

An Cliquet - Universiteit Gent, vakgroep Internationaal Publiekrecht

Lode De Beck - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Luc De Ridder - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Juridische Dienst

Ludo Holsbeek - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

Els Martens - Agentschap voor Natuur en Bos

Jos Notenboom - Milieu- en Natuurplanbureau

Geert Sterckx - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Arno Thomaes - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Mark van Veen - Milieu- en Natuurplanbureau

Axel Verachtert - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, afdeling voor Milieu-, Natuur- en Energiebeleid